

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Меренича Олександра Святославовича «Конституційно-правові засади забезпечення національної безпеки: праксеологічне дослідження» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

15 квітня 2025 року

1. Виконання освітньо-наукової програми

Здобувач ступеня доктора філософії, аспірант 4 року заочної форми навчання (надалі – Аспірант) Меренич Олександр Святославович у повному обсязі виконав індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури ДВНЗ «Ужгородський національний університет», що повністю відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеню доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

Меренич Олександр Святославович у процесі проходження освітньо-наукової програми набув глибоких фундаментальних знань за спеціальністю, в повній мірі опанував визначений програмою обсяг загальнонаукових навичок та компетентностей, необхідних для проведення цілісного та аргументованого наукового дослідження.

Аспірант повністю оволодів комплексом ключових дослідницьких умінь і навичок, зокрема щодо планування та розробки дизайну дослідження, організації його етапів відповідно до визначених цілей і завдань, а також ефективного застосування методологічного інструментарію. Він впевнено використовує сучасні методи й технології, включаючи комп'ютерно-інформаційні засоби, для збору, структурування, аналізу та синтезу даних, перевірки їх достовірності, систематизації та класифікації отриманих результатів. Крім того, Олександром Святославовичем засвоєно необхідні мовні компетентності, що дозволяють йому ґрунтовно аналізувати іноземні наукові джерела, здійснювати якісно-кількісний

аналіз отриманої інформації та формалізувати її у відповідності до вимог наукової діяльності.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми)

Індивідуальний план наукової роботи Аспіранта Меренича Олександра Святославовича затверджений рішенням вченої ради юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (протокол № 3 від 21.09.2022 року).

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Ступник Ярослав Валерійович.

Термін виконання роботи: 2021-2025 роки.

Аспірант Меренич Олександр Святославович послідовно виконав усі розділи затвердженого індивідуального плану наукової роботи у чітко встановлені терміни, що було підтверджено результатами обговорення відповідних проміжних, піврічних та річних звітів на засіданнях кафедри та Вченої ради юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дослідження проведені Аспірантом у чітко визначені терміни згідно затвердженого плану та графіку, в повному обсязі і у відповідності до основних стандартів та норм із застосуванням сучасних комп'ютерно-інформаційних підходів для статистичного аналізу даних.

3. Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дослідження визначається значущими викликами, які постали перед державою в умовах поточної геополітичної ситуації. Зокрема, агресія з боку Російської Федерації, кіберзагрози, терористична діяльність та інші фактори дестабілізації стали реальними загрозами для національної безпеки. Відтак, Україні необхідно зміцнювати правові інструменти, які забезпечують захист суверенітету та територіальної цілісності, що вимагає оперативних і ефективних змін в законодавчій та правовій сфері для адекватної

відповіді на ці загрози. Крім того, суттєвий акцент варто зробити на необхідності адаптації національної правової системи до нових реалій, зокрема з огляду на євроатлантичні прагнення України. У зв'язку з інтеграцією до міжнародних безпекових структур, таких як НАТО та ЄС, виникає потреба у приведенні українського законодавства до міжнародних стандартів. Це передбачає перегляд та вдосконалення правових механізмів, які забезпечують безпеку національних інтересів і здатність держави ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики. Насамкінець, дослідження, яке зосереджено на вдосконаленні конституційно-правових засад у сфері національної безпеки, має не тільки теоретичну важливість, але й практичне значення для правотворчості. У цьому контексті робота спрямована на розробку конкретних пропозицій щодо удосконалення правових інструментів, які можуть допомогти Україні краще протистояти сучасним загрозам і посилити її стійкість у складних геополітичних умовах.

Таким чином, тема дослідження має важливе теоретичне та практичне значення, сприяє розвитку науки конституційного права та може бути використана для вдосконалення та забезпечення національної безпеки в Україні.

4. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» «Конституційно-правове будівництво в умовах надзвичайних правових режимів: пошуки оптимальних моделей», номер державної реєстрації 01231U104048 (дисертант був виконавцем окремих фрагментів програми).

Формулювання наукового завдання (проблеми), нове розв'язання якого отримано в дисертації: проаналізувати генезис та теоретичні засади поняття «безпека» та у філософському, правовому та політичному дискурсах, визначити еволюцію поглядів на безпеку як фундаментальну категорію, з'ясувати основні підходи до тлумачення концепту «забезпечення національної безпеки», охарактеризувати його сутність та зміст, дослідити міжнародні стандарти у сфері забезпечення національної безпеки, проаналізувати діяльність

міжнародних організацій (ООН, НАТО тощо) та багатосторонніх угод, що формують глобальні та регіональні безпекові механізми, проаналізувати механізми забезпечення національної безпеки України, визначити систему суб'єктів забезпечення національної безпеки та їх повноваження, дослідити роль концепції національної стійкості у протидії сучасним загрозам, визначити її місце у системі забезпечення національної безпеки, обґрунтувати стратегічні напрями та конкретні шляхи удосконалення конституційно-правових засад національної безпеки України в контексті євроінтеграції та протидії гібридним загрозам, зокрема, розробити пропозиції для підвищення ефективності сектору безпеки і оборони (включаючи кібербезпеку, територіальну оборону, інформаційну безпеку), а також щодо імплементації найкращих міжнародних практик та стандартів НАТО.

5. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна в межах дисертації визначається тим, що в ній:

вперше:

- сформульовано авторське визначення безпеки як наукової та філософської категорії таким чином: безпека – це відносний стан системи, в якому забезпечено захист її сутнісних цінностей та життєво важливих інтересів від наявних і потенційних загроз, що дозволяє системі стабільно функціонувати і розвиватися, та який підтримується через безперервний процес прогнозування, запобігання та нейтралізації небезпек, і відображається в психологічному відчутті суб'єктами цієї системи впевненості, спокою та відсутності страху; наголошено, запропоноване визначення охоплює ключові моменти, серед яких *об'єкт* (система та її цінності), *загрози* (наявні й можливі), *захист/процес* (діяльність із забезпечення), *результат* (стабільність і розвиток) і *усвідомлення* (відчуття безпеки);

- репрезентовано двокомпонентну класифікацію національних інтересів України у сфері безпеки: *життєво важливі інтереси* (фізичне виживання держави, безпека громадян, збереження суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу, економічна стабільність та функціонування влади) та *стратегічні інтереси розвитку* (просування

позицій України на міжнародній арені, євроатлантична інтеграція, участь у системі колективної безпеки, захист ресурсів та подолання наслідків агресії);

- запропоновано запровадити інститут уповноважених парламентських інспекторів (омбудсманів) з питань оборони та з питань правоохоронних органів, до повноважень котрих слід віднести здійснення незалежного нагляду за дотриманням прав військовослужбовців, прозорістю використання бюджетних коштів, умовами служби в ЗСУ, поліції та спецслужбах; акцентовано, зазначене підвищить підзвітність силових відомств суспільству та відповідатиме практикам НАТО (де існують незалежні інспектори оборони, наприклад, Parliamentary Commissioner for the Armed Forces у Німеччині);

удосконалено:

- наукові положення, відповідно до яких національна безпека є багатовимірною категорією, яка охоплює як *внутрішній вимір* (громадський порядок, економічна стабільність, правопорядок, охорона конституційних прав і свобод), так і *зовнішній вимір* (захист від військової агресії, тероризму, зовнішнього політичного тиску); встановлено, сучасні наукові підходи до розуміння національної безпеки різняться, але в цілому можна виокремити дві ключові парадигми, серед яких *традиційна (реалістична)*, яка робить акцент на військовій силі та державних інститутах як головних гарантах безпеки, та *розширена (людиноцентрична)*, що враховує гуманітарні, соціальні, інформаційні та екологічні аспекти безпеки;

- позиціонування системи національної безпеки України як такої, що має комплексний характер і охоплює три основні рівні: особистісний, суспільний і державний; встановлено, що головною метою забезпечення національної безпеки є створення умов для захисту людини, суспільства та держави, які є ключовими елементами сталого розвитку і стабільності; підкреслено існування різних підходів до концепту національної безпеки – від вузьких (воєнна сфера) до широких (людський вимір, правові та інституційні трактування);

- основні напрями адаптації механізмів оцінки та управління

стійкістю державної політики у сфері безпеки, що є визначальною умовою ефективного реагування України на сучасні загрози та передбачає впровадження принципів стійкості до процесів стратегічного планування та реалізації державної політики для підвищення здатності держави протистояти загрозам та адаптуватися до змін: 1) запровадження комплексного оцінювання ризиків і спроможностей держави, у тому числі через ідентифікацію та аналіз загроз, оцінку ймовірності їх виникнення та потенційного впливу на безпеку держави, а також аналіз власних ресурсів та можливостей протидії; 2) створення гнучких і адаптивних механізмів управління, що забезпечать оперативність реагування на зміну безпекової ситуації; важливим компонентом є постійний моніторинг і аналіз поточного стану для коригування стратегічних підходів та політик; 3) впровадження принципів стійкості в усі напрями державної політики та управління, включаючи економіку, енергетику, охорону здоров'я та критичну інфраструктуру, з метою забезпечення системності й узгодженості дій у сфері національної безпеки; 4) розробка ефективних комунікаційних стратегій для інформування громадян про загрози та заходи держави щодо їх нейтралізації, що сприятиме підвищенню довіри населення до державних інститутів та залученню громадськості до процесів забезпечення безпеки; 5) забезпечення належної координації між різними рівнями державного управління, приватним сектором, громадськими організаціями та міжнародними партнерами для реалізації чітких та ефективних механізмів взаємодії у сфері безпеки;

- розуміння національної стійкості як багатовимірної категорії, котра охоплює не лише військовий чи політичний компоненти, але і такі аспекти, як: 1) інформаційна стійкість – здатність держави протидіяти маніпуляціям, пропаганді, фейковим новинам та кібератакам, що спрямовані на дестабілізацію суспільства; 2) економічна стійкість – розробку адаптивних економічних механізмів, що дозволяють витримувати зовнішні санкційні режими, фінансові кризи та глобальні економічні потрясіння; 3) соціальна стійкість – формування громадянської солідарності, довіри до інститутів влади, соціального капіталу та суспільної згуртованості як ключових

елементів стабільності держави;

набули подальшого розвитку:

- наукові погляди щодо *проактивної природи* безпеки, оскільки вона є не стільки кінцевим результатом, як *безперервним процесом і функцією системи*, тобто будь-яка система повинна постійно ідентифікувати нові загрози, оцінювати свої вразливості і нарощувати спроможності реагування; встановлено, система, яка реагує лише *постфактум*, не може вважатися повністю безпечною – справжня безпека проявляється тоді, коли загроза нейтралізована ще до того, як вона реалізувалася (*principle of preemption*); передбачено необхідність включення в поняття безпеки елемент прогнозування і попередження, що узгоджується з найсучаснішою практикою (наприклад, проактивна кібербезпека, профілактика злочинності тощо);

- науковий підхід, котрий передбачає важливість превентивної дипломатії як ключового стратегічного інструменту у попередженні конфліктів та кризових ситуацій; обґрунтовано, що попереджувальні заходи є економічно доцільнішими та більш ефективними порівняно з постконфліктною реконструкцією; констатовано, що у випадках, коли дипломатичні механізми стають недостатніми або неефективними через агресивну політику окремих держав, ефективність міжнародної безпеки залежить від здатності світової спільноти до оперативного застосування комплексних заходів – від санкційного тиску до військової підтримки потерпілих держав; обґрунтовано, що сучасні демократичні держави відіграють вирішальну роль у формуванні системи колективної безпеки, здатної забезпечувати захист фундаментальних цінностей людства;

- наукові погляди, відповідно до яких мир як ключову мету державної політики можна розглядати у двох напрямках: 1) мир як основа конституційного ладу – конституційний лад України передбачає створення умов для стабільного, мирного життя громадян; мирна політика має базуватися на демократичних принципах, захисті прав і свобод людини, верховенстві права і дотриманні норм міжнародного права; 2) мирний порядок як гарантія розвитку – установа миру є необхідною передумовою для економічного, соціального та політичного

розвитку України; наголошено, територіальна цілісність є пріоритетом національної безпеки України, разом із забезпеченням фундаментальних конституційних прав та свобод людини і громадянина; територія України є основою її державності, а її захист є обов'язком як органів державної влади, так і громадян;

- наукова думка, згідно якої після ліквідації військових судів у 2010 р. справи військовослужбовців розглядаються загальними судами, що не завжди забезпечує достатню оперативність і розуміння військових реалій; нині, з огляду на тисячі справ щодо воєнних злочинів, доцільно розглянути можливість створення окремої палати (колегії) у системі судів або відновлення військових судів для розгляду злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту; зазначене потребуватиме внесення змін до Закону «Про судоустрій і статус судів».

6. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертації Меренича Олександра Святославовича, є достовірними та обґрунтованими, що забезпечується достатньою кількістю опублікованих праць та високим науково-методичним рівнем досліджень з використанням комплексу методів наукового пізнання, а саме: загально-теоретичних методів (аналізу та синтезу, абстрагування та узагальнення тощо) та спеціально наукових методів пізнання (порівняльно-правового, діалектичного, логічного, логіко-історичного, історико-гносеологічного, системного, статистичного, методу аналітичного тлумачення правових норм, конкретно-соціологічного тощо).

7. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розв'язанні складного завдання конституційно-правового забезпечення національної безпеки, що включає захист державного суверенітету та територіальної цілісності, а також захист прав і свобод громадян в умовах сучасних загроз. Результати дослідження сприяють розвитку нових підходів до вдосконалення нормативно-правового регулювання в сфері національної безпеки з урахуванням сучасних політичних, соціальних та міжнародних

викликів. Практичне значення отриманих висновків полягає у розробці конкретних рекомендацій щодо покращення правових механізмів забезпечення національної безпеки, що допоможе державі ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози та забезпечить надійний правовий захист для громадян в умовах глобалізаційних викликів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення та практичні рекомендації, розроблені в рамках цього дослідження, можуть бути ефективно використані у правотворчій діяльності для вдосконалення законодавства, що регламентує забезпечення національної безпеки. Рекомендації спрямовані на вдосконалення механізмів забезпечення безпеки держави, захисту прав громадян у контексті сучасних загроз, а також ефективності інститутів конституційного та адміністративного права. Окрім того, результати дослідження можуть стати основою для подальших науково-практичних розробок, зокрема у сфері правової охорони національної безпеки, а також для викладання відповідних тем у навчальних курсах та програмах, зокрема викладені у дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані:

- *науково-дослідницькій діяльності* – матеріали роботи слугуватимуть базою для подальших досліджень проблем конституційно-правового забезпечення національної безпеки, зокрема у аспектах оборонного будівництва, діяльності сектору безпеки, прав людини під час надзвичайних ситуацій, адаптації законодавства до стандартів ЄС і НАТО; отримані результати розширюють наукову дискусію щодо національної стійкості та гібридних загроз, пропонують нові концептуальні підходи та визначення, що можуть бути враховані іншими дослідниками у юридичній науці;

- *правотворчій діяльності* – запропоновані у дисертації рекомендації можуть бути використані при вдосконаленні нормативно-правової бази у сфері забезпечення національної безпеки. Зокрема, напрацювання автора щодо чіткого розмежування компетенції у сфері кібербезпеки, надання статусу учасникам руху опору, зміцнення територіальної оборони та імплементації стандартів НАТО можуть лягти в основу проектів законодавчих змін до профільних законів (про національну безпеку, про СБУ, про національний спротив тощо); реалізація

цих пропозицій на практиці сприятиме підвищенню ефективності державної політики безпеки, посиленню спроможності сектору оборони та сумісності України з системою колективної безпеки;

- *освітньому процесі* – положення дисертації можуть бути використані при викладанні дисциплін юридичного спрямування, серед яких: «Конституційне право України», «Міжнародне право», «Актуальні проблеми конституційного права та процесу» та ін. Теоретичні висновки та аналіз законодавства, наведені у роботі, стануть корисними при підготовці лекцій, семінарів, написанні підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для студентів-юристів за спеціальністю 081 «Право». Також результати дослідження можуть бути застосовані у системі підвищення кваліфікації державних службовців, військовослужбовців та працівників сектору безпеки з метою ознайомлення їх із сучасними підходами до забезпечення національної безпеки та реформування відповідних інститутів.

8. Оцінка мови та стилю

Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

9. Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації

Дисертація Меренича О.С. «Конституційно-правові засади забезпечення національної безпеки: праксеологічне дослідження» є завершеним і самостійним науковим дослідженням, результати якого мають вагомим теоретичне та практичне значення для подальших досліджень особливостей забезпечення національної безпеки в Україні та зарубіжних країнах.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділені на шість підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 270 сторінок, з них основного тексту – 223 сторінки. Список використаних джерел становить 288 найменувань.

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту

Дисертація повністю відповідає паспорту спеціальності 08 галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

11. Зауваження та рекомендації

В ході написання дисертаційної роботи Аспірантом було враховано абсолютно усі зауваження та рекомендації надані науково-педагогічними працівниками кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» в процесі попередніх обговорень роботи під час проміжних, піврічних та річних звітів Аспіранта на засіданнях кафедри. Відмічені зауваження та побажання носять суто рекомендаційно-консультативний характер і в жодній мірі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, а також не зменшують рівнів її наукової новизни та практичної значимості, і відтак не є перешкодою для її подання в разову спеціалізовану вчену раду для офіційного захисту.

12. Відповідність дисертації вимогам, передбаченим Наказом Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами та доповненнями)

Дисертаційна робота Меренича Олександра Святославовича на тему: «Конституційно-правові засади забезпечення національної безпеки: праксеологічне дослідження» повністю відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами та доповненнями).

13. Кількість наукових публікацій, повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих співавторами та зарахованих за темою дисертації.

Основні наукові результати дисертаційної роботи висвітлені у публікаціях та розкривають її основний зміст. Основні положення дисертації, які є особистим доробком автора, викладено у 7 наукових працях, з яких: 3 статті – у наукових фахових виданнях України та 4 праці апробаційного характеру.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Меренич О.С. Вектори забезпечення національної безпеки в умовах гібридної війни. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 12 (40). С. 126-132.
2. Меренич О.С. Функціональне призначення Збройних Сил України як складової інституційного механізму забезпечення національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 573-575.
3. Меренич О.С. Структурні елементи нормативно-правового механізму забезпечення національної безпеки України: роль оборонно-стратегічних документів. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 417-422.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Меренич О.С. До питання про роль національної безпеки України у формуванні та розвитку демократичних процесів сучасного цивілізаційного світу. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 30 чер. 2023 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2023. С.136-139.
5. Меренич О.С. Національна та глобальна безпека: тенденційні загрози. *Правові засади капітуляції московії перед Україною: можливості, умови та наслідки*: матеріали Міжнар. пр. шк., 7 лип. 2023 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023. С. 59-62.
6. Меренич О.С. Стратегія національної безпеки: реагування на кризи. *Modern problems of science, education and society*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 17-19 лип. 2023 р. SPC «Sci-conf.com.ua», Kyiv, Ukraine. С. 769-771.
7. Меренич О.С. Ключові вектори забезпечення інформаційної безпеки в умовах війни. *Муниципальне право, муниципальні права України в умовах війни*: матеріали Міжнар. пр. шк., 29 груд. 2023 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023. С. 39-41.

14. Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Перевірка дисертаційної роботи проводилася сертифікованою програмою StrikePlagiarism. У ході перевірки дисертації запозичень матеріалу без посилання

на відповідне джерело не виявлено. Виявлені за допомогою програми StrikePlagiarism текстові співпадиння (цитування) мають посилання на відповідні першоджерела, внесені до списку використаної літератури. Запозичення (співпадиння) в тексті не мають ознак плагіату. Подані до захисту наукові матеріали є власним напрацюванням Здобувача, текст дисертації є оригінальним. Робота визнається самостійною та рекомендується бути допущеною до захисту.

Положення дисертації апробовано на засіданні кафедри конституційного права та порівняльного правознавства (протокол № 9 від 15.04.2025 р.). За результатами засідання ухвалено затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації та рекомендувати до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді дисертаційну роботу Меренича Олександра Святославовича на тему: «Конституційно-правові засади забезпечення національної безпеки: праксеологічне дослідження» на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Головуючий на засіданні
д.ю.н., професор, завідувач кафедри
конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»

Підпис д.ю.н., проф. Ю.М. Бисаги
засвідчую
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Юрій БИСАГА

Олена МЕЛЬНИК